

Remissyttrande över SOU 2017:60 Kulturgruppen för resandefolket 2017-10-04

Inledningsvis vill Kulturgruppen för resandefolket beklaga att vår förening, som tveklöst är en av de viktigaste aktörerna i fråga om resandefolkets angelägenheter, inte beretts möjlighet att ingå i utredningens referensgrupp.

Kulturgruppen ställer sig positiv till analyserna och många av förslagen i utredningen. Detta gäller också det övergripande synsättet i betänkandets beskrivning och förståelse av resandefolkets position i samhällsutvecklingen, både förr och nu.

Till skillnad från tidigare utredningar, i synnerhet den så kallade Vitboken, dränks inte resandefolkets historiska och nutida särart i en terminologisk dimma där egenbeteckningen resande har förefallit närmast vara tabu. I den aktuella utredningen talas klarspråk och det framgår utan omsvep att det just är folkgruppen resande som mer än någon annan i landets historia varit föremål för långvarig och systematisk förföljelse och utplåningsförsök.

Det artificiella språkbruket från Vitboken och andra utredningar där resandefolkets lidande osynliggjorts i framställningarna genom ett exkluderande användande av den generaliserande juridiska beteckningen romer, utan hänsyn till historiska sakförhållanden, är befriande frånvarande i det aktuella betänkandet.

Avgörande förintelseåtgärder mot resandefolkets kultur och särart, såsom barn- och fosterhemsplaceringar, riktade specifikt mot resande och romer har förtigits i framför allt Vitboken. Detta förhållande uppmärksammas av den aktuella utredningen. [sid. 258]

Redan i ” Överblick och övergripande bedömningar” framgår det faktum att resandefolket, som etnisk och kulturell grupp bland de nu erkända fem nationella minoriteterna, är den äldsta – och därmed också den med den djupaste förankringen – i den svenska historien. Detta kan sägas trots att samerna är Sveriges urfolk, sett mot bakgrund av att Sápmi koloniserats av Sverige under ett senare historiskt skede. Resande har interagerat med majoritetssamhället och den svenska staten redan under senmedeltiden, möjligen redan under tidigt 1300-tal (beroende av hur Erikskrönikan tolkas). [sid. 49; 66]

Tvivelsutan är detta en interaktion som trots sin turbulens varit framgångsrik eftersom resandefolket även i dag näst efter sverigefinnarna faktiskt bedöms vara den till numerären största enskilda folkgrupp som täcks av det lagfästa minoritetsskyddet.

Ett ytterligare viktigt påpekande som betänkandet gör är en tydlig markering av den nära släktskapen mellan den mindre kaale-gruppen (de så kallade finska romerna) och det svenska resandefolket. [sid. 49]

Under rubriken "Kunskapshöjande och synliggörande åtgärder" noterar vi med tillfredsställelse att förteckningen i avsnitt 11.4.5 "Skyltning och flaggning" nu även upptar Resandefolkets Högtidsdag den 29 september. Betänkandet anger att iakttagande av högtidsdagarna är ett viktigt sätt att synliggöra de nationella minoriteterna. [sid. 247]

Det kan tilläggas att Göteborgs stads "Handlingsplan för nationella minoritetsfrågor" redan för flera år sedan inkluderade Resandefolkets Högtidsdag bland de märkesdagar som skall vara föremål för högtidlighållande med kommunen som värd och arrangör i samverkan med den berörda minoriteten. Så har också skett de senaste tre åren i samverkan mellan Kulturgruppen för resandefolket och Göteborgs stad, Stadsbiblioteket, Stadsmuseet och Länsstyrelsen, samt med Stadsmissionen och Svenska kyrkan. Kulturgruppen introducerade Resandefolkets Högtidsdag i Sverige vid Bokmässan 2014. Den har nu fått spridning på åtskilliga andra håll i landet.

Utredningen behandlar i kapitel 12 "Övriga frågor som regeringen bör uppmärksamma". I kapitlet behandlas några frågor som inte uttryckligen ingår i utredningens direktiv men där utredningen anser det befogat att regeringen gör ytterligare överväganden.

Bland dessa frågor finns en som Kulturgruppen för resandefolket finner särskilt angelägen. Under punkt 12.2 "Frågan om vilka nationella minoriteter och minoritetsspråk som bör erkännas av Sverige" föreslår utredningen att:

Regeringen bör göra en översyn av hur Sveriges nationella minoriteter och minoritetsspråk definieras och benämns. [sid. 251]

Förslaget utgår från utredningens bedömning:

Sedan Sverige 1999 fattade beslut om att ratificera Europarådets två minoritetskonventioner har kännedomen om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken ökat väsentligt inom majoritetssamhället. Frågan om hur de fem nationella minoriteterna och de fem nationella minoritetsspråken benämns och definieras behöver därför övervägas på nytt. [sid. 251]

Utredningen konstaterar:

Kännedomen om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken har sedan 1999 ökat betydligt. Detta har tillsammans med utvecklingen inom de nationella minoriteterna gjort att nya aspekter har framträtt, som det kan finnas anledning att närmare utreda. [sid. 253]

och fortsätter:

*Även beträffande de nationella minoriteterna finns det uppfattningar om benämningarna som behöver ses över. Inom gruppen resande vill många, men inte alls alla, inte räknas till gruppen romer utan enbart betraktas som resande. I Norge är det **rom** och **romanifolket/tatere** som är erkända minoritetsgrupper.*

...

Den benämning som används för språk respektive minoritet är av betydelse för såväl identitet som självkänsla, och behöver klaras ut så att ingen bara av det skälet ska uppfatta sig, eller av samhället uppfattas som, exkluderad av den nationella minoritetspolitikens skydd och rättigheter. [sid. 253]

I olika länder har resande i minoritetsavseende behandlats på olika sätt. Till skillnad från den svenska sammanslagningen till en minoritet under beteckningen romer har man i Norge valt att särskilja de två kulturella huvudgrupperna i två skilda nationella minoriteter (romanifolket/tatere respektive rom).

Tyskland har totalt fyra nationella minoriteter. Där ingår i likhet med lösningen i Sverige resandefolket (Sinti) i samma minoritet som romer (Roma). Men det finns en viktig skillnad: beteckningen för hela minoriteten i Tyskland är: "Die Deutschen Sinti und Roma" – "De tyska resande och romerna".

De tyska nationella minoriteterna är:

Den danska minoriteten (Die dänische Minderheit)
Den frisiska folkgruppen (Die friesische Volksgruppe)
De tyska resande och romerna (Die Deutschen Sinti und Roma)
Det sorbiska folket (Das sorbische Volk)

Judarna bildar ingen officiell minoritetsgrupp i Tyskland utan räknas som en trosgemenskap.

Vi är övertygade att framhållandet av resandefolket i minoritetens benämning kan ha en stor betydelse för de resandes självuppfattning och möjlighet att få gehör för sina särskilda behov, som många gånger står långt från andra gruppers behov.

Med den tyska lagstiftningsprincipen slipper man den förvirrande och felaktiga föreställningen att "tattarna" är en undergrupp under "zigenarna". Och likaså slipper romerna att som en *särskild kulturell grupp* framstå som en undergrupp under det diffusa och allmänna *juridiska begreppet romer*, som egentligen är rätt innehållslöst.

Vi ansluter oss därför till utredningens uppfattning att frågan om hur de fem nationella minoriteterna och de fem nationella minoritetsspråken benämns och definieras behöver övervägas på nytt och att det finns anledning att närmare utreda detta.

Vi ansluter oss också eftertryckligt till utredningens uppfattning i avsnitt 12.8 att krafttag måste tas för att säkerställa att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk verkligen efterlevs i kommuner och landsting. [sid. 259]

När det gäller att säkerställa en effektiv delaktighet för minoriteterna genom samråd i frågor som berör dem vill vår förening betona behovet av att

ekonomiska resurser i tillräcklig utsträckning ställs till förfogande av allmänna medel för minoriteternas organisationer. Den nuvarande ordningen som exkluderar föreningar av riksintresse, men utan ett riksförbunds organisationsstruktur, från tillgång till det stöd som fördelas för ändamålet genom Länsstyrelsen i Stockholm är synnerligen otillfredställande och hämmande för minoritetens verkliga delaktighet.

De hinder som står i vägen för stöd till föreningar av det slag som vår egen bör skyndsamt undanröjas.

Till sist vill vi betona vikten av att staten initierar en omfattande, planmässig och rikstäckande samverkan mellan universitet och högskolor, minoriteter och offentliga kulturmyndigheter för att interdisciplinärt stimulera och koordinera forskning och undervisning som rör resandefolkets och andra minoritetsgruppers förhållanden.

2017-10-04

Kulturgruppen för resandefolket
Styrelsen